

Beata Stypułkowska, skupia swoją uwagę na poszczególnych elementach dydaktyki katechezy biblijnej, z uwzględnieniem korelacji jej treści z lekcją historii na II i III etapie edukacyjnym, tj. w klasach IV–VI szkoły podstawowej oraz w klasach gimnazjalnych. W konkluzji niniejszego artykułu jest słuszne stwierdzenie autorki, że „korelacja lekcji historii z katechezą biblijną wzbogaca oba przedmioty. Dobrze prowadzona lekcja historii przygotowuje ucznia do kontaktu z tekstem biblijnym w czasie katechezy. Podobnie dobrze prowadzona katecheza biblijna utrwala i rozwija umiejętności zdobywane na lekcjach historii, uzupełniając jej przekaz” (s. 169). Kolejną, a zarazem wieńczącą omawianą publikację, przykładową propozycją korelacji międzyprzedmiotowej jest artykuł dr Anny Zellmy (UWM) pt. *Korelacja nauczania religii i edukacji regionalnej w gimnazjum* (s. 170–181). Zawiera on w swojej treści wyjaśnienie podstawowych pojęć zawartych w podjętej tematyce, proponuje też określoną strategię osiągania celów korelacji nauczania religii i edukacji regionalnej oraz wskazuje na implikacje dla praktyki katechetycznej.

Wszystkie podjęte zagadnienia w prezentowanej publikacji są niezwykle aktualne i przez to posiadają szczególną wartość. Zostały one profesjonalnie przedstawione przez katechetów z różnych ośrodków akademickich. Myślą stanowiącą konkluzję niniejszego omówienia może z całą pewnością być zawarte we wprowadzeniu stwierdzenie ks. dra Piotra Tomasika, pod którego redakcją powstała publikacja *„Rodzina – Szkoła – Kościół. Korelacja i dialog”*, że ta „książka, którą otrzymują polscy katechetycy, będzie stanowić inspirację do dalszych badań nad integracją wychowania w domu rodzinnym, szkole i parafii” (s. 8).

Elżbieta Tkocz

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2005, t. 38, z. 1, s. 264–267

Środki audiowizualne w katechezie, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2004, 254 s.

Punktem wyjścia dla proponowanej współcześnie katechezy o charakterze integralnym jest człowiek i świat, celem zaś Bóg. Taki model domaga się od katechety wierności depozytowi wiary przy jednoczesnym otwarciu się na sprawy świata i na aktualne potrzeby katechizowanych. Zwracają na to uwagę posoborowe, katechetyczne dokumenty Kościoła, które postulują konieczność podjęcia wysiłków poszukiwania właściwego języka, różnych metod i odpowiednich środków, które mogłyby zwiększyć efektywność przekazu zbawczego orędzia (DOK 146. 149–151). *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997 r.) wskazuje, że nauczanie religii w szkole wezwane jest do przeniknięcia na obszar kultury oraz wejścia w relacje z innymi dziedzinami wiedzy (DOK 73). Natomiast w *Dyrektorium katechetycznym dla Kościoła Katolickiego w Polsce* czytamy, że „należy dążyć do tego, aby spotkanie wiary z kulturą dokonywało się możliwie wszędzie, na różnych płaszczyznach, przy użyciu różnorodnych środków i metod” (PDK 72).

Ważne jest więc, w świetle powyższych wskazań, aby w katechezie uznać i do wartościować środki dydaktyczne. Wśród nich znajdują się między innymi środki audiowizualne. Jeśli współcześni katecheci chcą dotrzeć do ucznia i przekazać

mu zbawcze orędzie, to nie mogą lekceważyć tych środków, ale twórczo je wykorzystywać. Wykorzystywanie podczas katechezy najnowszych osiągnięć techniki medialnej niesie jednak także pewne zagrożenia i dlatego należy krytycznie z nich korzystać. Katecheta powinien więc potrafić dokonać właściwego doboru, wnikliwej oceny i znać zasady, jakie należy zachować przy ich stosowaniu. Na tę potrzebę odpowiedzialnego korzystania z mediów w katechizacji odpowiada praca zbiorowa pod redakcją ks. S. Kulpaczyńskiego pt. *Środki audiowizualne w katechezie*. Zawiera ona referaty prezentowane na Ogólnopolskim Sympozjum Katechetycznym zorganizowanym na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w dniach 12–13 XI 2004 r. oraz inne opracowania związane z przyjętym tematem omawianej publikacji. Większość artykułów opiera się na teoriach z zakresu dydaktyki ogólnej i psychologii rozwojowej oraz na wynikach badań empirycznych, transponując je jednocześnie na praktykę katechetyczną. Swoistym punktem wyjścia jest opracowanie dr Beaty Kosturbiac (KUL) pt. *Mentalność audiowizualna dzieci i młodzieży* (s. 13–33). Autorka w kontekście wybranych badań psychologicznych kreśli wielowymiarowy obraz audiowizualnej mentalności współczesnego młodego pokolenia. Z kompetencją odpowiada na pytania, w jaki sposób media audiowizualne, zwłaszcza Internet, oddziałują na sferę poznawczą, jak kształtują uczucia oraz jak wpływają na zachowanie dzieci i młodzieży. Szczególną wartość posiadają podsumowujące treść artykułu postulaty wychowawcze autorki, które wskazują na działania, jakie należy podjąć, aby uchronić młode pokolenie przed przemocą mediów. Wśród nich na uwagę zasługuje postulat rozwijania pozamedialnych zainteresowań dzieci i młodzieży oraz pedagogizacji rodziców.

W tym miejscu można było by zaproponować zmianę w układzie kompozycyjnym pracy, umieszczając po powyższym opracowaniu kolejno artykuły S. Marioli Kłosa pt. *Edukacja* (s. 79–104), dra Stanisława Klimaszewskiego (UMCS) pt. *Materiały medialne i ich rola w trakcie zdarzeń pedagogicznych* (s. 155–171) oraz dra Mariana Zajęca (KUL) pt. *Wirtualny system w realizacji katechezy* (s. 203–220). Artykuły te stanowiłyby względem powyższego swoiste uzupełnienie, pełniąc rolę wprowadzenia do zagadnień szczegółowych o charakterze praktycznym. Pierwszy z nich o oryginalnie brzmiącym tytule *Edukacja* jest bowiem próbą odpowiedzi na pytanie, jak kształtować osobowość „nowych elektronicznych obywateli”. Autorka zapoznaje czytelnika z oryginalną, a jednocześnie coraz bardziej potrzebną formą współdziałania wychowawców, w tym także katechetów, z twórcami komunikacji medialnej. Jako przykład takiego współdziałania podaje wydawane w Poznaniu przez Polskie Towarzystwo Technologii i Mediów Edukacyjnych interaktywne czasopismo pedagogiczne „Edukacja medialna”. Na jego łamach twórcy i czytelnicy podejmują swoisty dialog w zakresie tematu oddziaływania i roli, jaką media pełnią w życiu współczesnego człowieka, oraz publikują artykuły o charakterze praktycznym. Zachęcając katechetów do włączania się w proces edukacji, autorka dzieli się osobistym doświadczeniem prowadzenia edukacji medialnej poprzez telewizyjny program „Ziarno”. Cenną konkluzję stanowią słowa zawarte w podsumowaniu: „Tak, jak kiedyś wprowadzono do katechezy wiele problemów społecznych, tak teraz przyszedł czas, by katecheci przewyżczyli lęk i stanęli w pierwszym rzędzie wraz z tymi, którzy wobec telewizji, internetu, gier multimedialnych przyjmują postawę odpowiedzialności, tak bardzo konieczną wobec nowych wyzwań świata mediów elektronicznych” (s. 104).

W kolejnym artykule autor, dr Stanisław Klimaszewski (UMCS), przedstawia dydaktyczne materiały medialne oraz podaje kryteria ich doboru w procesie na-

uczania. Wskazuje między innymi na kryterium właściwości rozwojowych ucznia. Puentując swoje przedłożenie, autor stwierdza, że „materiały medialne odpowiednio dobrane i wprowadzone do procesu kształcenia pomogą w percepcji i recepcji treści programowych na poszczególnych poziomach edukacyjnych i zwiększą efektywność nauczania i uczenia się” (s. 170).

Ostatni z powyższych artykułów autorstwa dra Mariana Zająca zwraca uwagę na szanse i zagrożenia edukacyjnego wykorzystania mass mediów w przekazie katechetycznym. Autor wyprowadza cenny wniosek, że edukacja medialna powinna obejmować nie tylko katechizowanych, lecz także katechetów i zmierzać powinna do podejmowania „inicjatyw w opracowywaniu nowych programów katechetycznych, upowszechnianych szczególnie przez elektroniczne media” (s. 220).

Zagadnienia szczegółowe dotyczące już samego warsztatu wykorzystania mediów w katechezie otwiera artykuł ks. prof. Stanisława Kulpaczyńskiego (KUL) pt. *Obraz, rysunek i ilustracja w katechezie* (s. 35–78). Młody człowiek epoki audiowizualnej żyje w cywilizacji obrazu. Autor zwraca uwagę, że ten fakt należy uwzględniać w doborze dydaktycznych pomocy katechetycznych, szczególnie doceniając pomoce wizualne. Przybliża czytelnikowi zasady i sposoby obrazowania przekazu katechetycznego. Opierając się na zasadach dydaktyki ogólnej i katechetycznej, omawia w sposób uporządkowany oraz przejrzysty funkcje i podstawowe warunki stosowania obrazów, rysunków i ilustracji w katechezie. Skupia uwagę na wskazaniach metodycznych i uwarunkowaniach rozwojowych, jakie należy uwzględniać, aby używanie obrazowych form w przekazie katechetycznym służyło przybliżaniu i pogłębianiu tajemnic wiary.

Charakter ściśle praktyczny posiada artykuł autorstwa Małgorzaty Delikat pt. *Konkursy plastyczne w służbie katechezy* (s. 105–135). Autorka, bazując na własnych doświadczeniach jako katechetki i nauczyciela plastyki, ukazuje, jak ważną rolę w procesie interioryzacji poznawanych prawd i wartości religijnych może pełnić umiejętnie wykorzystana naturalna aktywność plastyczna dzieci. W formie praktycznych wskazówek prezentuje techniki plastyczne i ich sposoby twórczego stosowania w katechezie oraz podaje propozycje tematów konkursów plastycznych wkomponowanych w poszczególne okresy roku liturgicznego.

Język obrazu staje się jednak bardziej przejrzysty i zrozumiały, kiedy uzupełnia go język słowa (s. 137). Przekonuje o tym Grzegorz Zaraziński w następnym artykule noszącym tytuł *Montaże audiowizualne w katechezie* (s. 137–154). Po zapoznaniu czytelnika z psychologicznymi podstawami zastosowania obrazu i słowa w katechezie autor przedstawia tradycyjne i komputerowe sposoby integracji obrazu z dźwiękiem.

Kolejne dwa opracowania odnoszą się ściśle do praktycznej roli, jaką mogą odegrać w procesie katechetycznym środki multimedialne. Dr Andrzej Kiciński (KUL) w pierwszym z nich pt. *Radio, TV, Internet, Prasa na katechezie w diecezji siedleckiej* (s. 173–181) wskazuje, opierając się na wynikach sondażu diagnostycznego przeprowadzonego wśród młodzieży, na konkretne możliwości wykorzystania wymienionych w tytule mediów. Natomiast na pytanie, w jaki sposób technika komputerowa może zostać wykorzystana w edukacji religijnej, odpowiada dr Paweł Mąkosa (KUL) w artykule *Komputer i internet w nauczaniu religii* (s. 183–202). Autor przedstawia wybrane programy multimedialne do nauczania religii oraz najpopularniejsze katolickie i edukacyjne strony internetowe. Słuszne jest przekonanie autora, że dokonana przez niego „prezentacja adresów różnych witryn internetowych ma charakter praktycznego przewodnika po niezmierno-

nych zasobach globalnej sieci i wskazuje na miejsca szczególnie przydatne katechetom” (s. 202).

Z oryginalnym środkiem dydaktycznym wspomagającym efektywność edukacji religijnej dzieci i młodzieży zapoznaje czytelnika dr Anna Zellma (OUW) w opracowaniu *Portfolio jako środek dydaktyczny w szkolnym nauczaniu religii* (s. 221–237). Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia „portfolio”, autorka powołuje się na współczesnych dydaktyków podkreślających, że za pomocą tego pojęcia „wskazuje się na celowo i systematycznie sporządzany zbiór prac ucznia, który dokumentuje jego starania, postępy i osiągnięcia w jednym lub kilku przedmiotach” (s. 223). Kolekcja prac w założeniach portfolio może być prowadzona w formie teczki, segregatora, albumu czy zapisu na dyskiecie bądź płycie CD (s. 223). Artykuł ten nabiera szczególnej wartości w kontekście niemal powszechnego zjawiska borykania się szkół z brakiem odpowiedniej infrastruktury dydaktycznej oraz wyposażenia w postaci wysokiej jakości pomocy audiowizualnych. Autorka przedstawia w nim bowiem prosty środek pozwalający uczniom uświadomić zmiany zachodzące w ich rozwoju religijnym, a katechetom pomóc w planowaniu kolejnych działań edukacyjnych (s. 226).

Całość pracy zwieńczono treścią scenariusza katechezy o temacie *Jalmużna to sprawa serca, czyli każdy może zostać żebrakiem* (s. 239–254). Jest to z całą pewnością swoista katecheza pokazowa, w której autorka, Grażyna Teresa Granat, prezentuje możliwości zastosowania środków dydaktycznych w postaci kartek, zdjęć i reportażu radiowego.

Prezentowana publikacja podejmuje problem środków audiowizualnych w katechezie w sposób wnikliwy i kompetentny. Większość artykułów zawiera założenia teoretyczne z odniesieniem do praktyki katechetycznej i tym samym wieloaspektowo ujmuje podjęte zagadnienie. Katecheci, dostrzegający znaki czasu i pragnący, w duchu odpowiedzialności za skuteczność przekazu orędzia, wzbogacać proces katechetyczny za pomocą audiowizualnych środków, mogą w niniejszej publikacji znaleźć twórczą inspirację. Jej treść zmusza jednak do pewnej rozważliwej w korzystaniu z nich, podkreślając, że wszelkie środki dydaktyczne nie są celem samym w sobie, lecz zawsze pełnią funkcję służebną w stosunku do treści orędzia.

Elżbieta Tkocz

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2005, t. 38, z. 1, s. 267–270

Kościół w Polsce. Dzieje i kultura, [red.] Jan Walkusz, t. 3, Lublin 2004, 352 s.

Sekcja profesorów i wykładowców historii Kościoła Polskiego Towarzystwa Teologicznego corocznie w pierwszym tygodniu po Wielkanocy przeprowadza trzydniowe robocze spotkania własnego środowiska, które poświęcone są kolejno uchwalanym na poprzednim spotkaniu tematami. Wygłaszane referaty publikowane były w przeszłości sporadycznie, a od kilku lat ukazują się prawie corocznie w postaci odrębnych wydawnictw lub w istniejących periodykach dotyczących historii Kościoła. Owocem pełnienia od 3 lat funkcji sekretarza sekcji przez ks. prof. Jana